

RAISKAUSKRIISIKESKUS TUKINAINEN

/TUKINAINEN RY

Oikeusministeriö

LAUSUNTO

ASIA: ”Rikoksen uhrin tiedonsaannin edistäminen” (Mietintöjä ja lausuntoja 23/2016)

Työryhmän ehdotus

Työryhmän mietintö sisältää paljon hyviä ehdotuksia rikoksen uhrin tiedonsaannin edistämiseksi. Seksuaalirikosten uhrien osalta valitettava tosiasia on, että viranomaisyhteistyö ei ole tähän asti toiminut EU-uhridirektiivin edellyttämällä tavalla. Tukinainen ry on vuosien mittaan pyrkinyt vaikuttamaan monin keinoin siihen, että seksuaalirikosten uhrin saavat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asianmukaista tietoa, tukea ja neuvontaa omassa asiassaan. Tukinainen ry:n valtakunnalliset puhelinpäivystykset ovat toimineet jo yli 20 vuotta. Vuosittain pelkästään päivystykseen ottaa yhteyttä lähes 700 uutta seksuaalirikoksen uhria saadakseen maksutonta ammattiapua, tukea ja neuvontaa. 20 vuoden aikana Tukinainen ry:n päivystykset ovat auttaneet kymmeniä tuhansia uhreja. Lisäksi seksuaalirikosten uhreja varten on olemassa eurooppalaisten Raiskauskriisikeskusten verkosto, www.rcne.fi, johon Raiskauskriisikeskus Tukinainenkin kuuluu. Se on tiiviissä yhteistyössä verkoston eri toimijoiden kanssa Euroopassa.

Olemme jakaneet myös eri poliisilaitoksille joka vuosi sadoittain Raiskauskriisikeskus Tukinainen esitteitä, joissa kerrotaan muun muassa maksuttomista puhelinpäivystyksistämme (kriisipäivystys ja juristipäivystys), nettipalvelusta ja mahdollisuudesta henkilökohtaiseen tapaamiseen. Myös www.senjanetti.fi –sivusto on niin kansalaisten kuin viranomaistenkin käyttöön tarkoitettu tietolähde, jonka laatimisessa on ollut edustettuna monia toimijoita kuten viranomaisista Poliisihallitus. Tukinainen ry on järjestänyt myös sensitiivisyyskoulutuksia eri alojen ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään seksuaalirikosten uhreja.

Kokemuksemme on yhä edelleen se, että poliisiviranomainen vain harvoin jakaa esitteitämme seksuaalirikosten uhreille tai ohjaa heitä Tukinainen muuhun palveluun. Sen vuoksi monet uhrin ovat joutuneet yksin etsimään tietoa, ja lopulta monien vaiheiden kautta saaneet yhteystietomme terveydenhuollon yksiköstä. Tällä hetkellä seksuaalirikosten uhrien ”pompottelu” eri auttamistahojen välillä on valitettavan yleistä. Nykyinen käytäntö on vastoin uhridirektiivin hyviä tavoitteita kuten uhrin oikeutta saada tietoa oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan saada myös erityistukea jo varhaisessa vaiheessa ilman toistuvaa palveluista toiseen ohjausta. Työryhmän

esittämät ehdotukset toivottavasti tulevat tuomaan muutoksia parempaan suuntaan. On ollut kuitenkin jossain määrin yllättävää lukea mietinnöstä, että tukipalvelun valtionrahoituksen suuruus on määräävässä asemassa viranomaisten valitessa tukipalvelun, johon uhreja ohjataan.

Seksuaalirikosten uhrin ovat erityisryhmä, jonka osalta pyydämme vielä tarkempia huomioita työryhmän mietinnössään esittämiin muutosehdotuksiin ja Raiskauskriisikeskus Tukinaisen tietojen lisäämistä niihin yhteyksiin.

1.2 Oikeus saada tietoja alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta toimivaltaiseen viranomaiseen

Pyydämme tehostamaan poliisin aktiivisuutta seksuaalirikosten uhrien tiedottamisessa maksuttomista tukipalveluista. Raiskauskriisikeskus Tukinaisen esitteitä toimitetaan jatkossakin poliisilaitoksille, mutta niitä voi myös erikseen pyytää lisää jakelua varten. Poliisiviranomaiset voivat myös asiakkaan luvalla välittää yhteystietoja, jolloin välittömän kriisiavun tarpeessa oleville seksuaalirikosten uhreille on mahdollista järjestää apua ja tukea jo varhaisessa vaiheessa.

Kuten jo aiemmin mainittu, www.senjanetti.fi tietoineen on tarkoitettu etenkin poliisin ja muiden oikeusviranomaisten käyttöön. Eri osiot siitä ovat vapaasti tulostettavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

1.6 Oikeus käyttää tukipalveluja /ohjaus tukipalveluihin

Ks. kohta 1.2

4.2 Uhrille tiedottaminen esitutkinnassa

Seksuaalirikosten uhrin ovat usein epätietoisia esitutinnan vaiheesta omassa asiassaan. Ensisijaisen tärkeää olisi asianomistajan näkökulmasta, jos hänelle voitaisiin antaa poliisin yhteyshenkilön nimi, johon hän voisi luottamuksellisesti ottaa yhteyttä. Seksuaalirikosten aiheuttamien psyykkisten seurausten vuoksi monet uhrin eivät ole osanneet/kyenneet kertoa vielä kaikkea tapahtumista tai he ovat kertoneet niistä puutteellisesti ensimmäisessä kuulustelussa. Tämän vuoksi yhteydenottoa helpottaisi, jos tiedossa olisi henkilö, kelle voisi suoraan soittaa tai lähettää postia myöhemmin. Käytännössä useimmissa tapauksissa seksuaalirikoksen asianomistaja on rikosilmoitusta tehtäessä /kuulustelussa ilman avustajaa. Riittävä informointi oikeudesta avustajaan on ollut puutteellista.

4.2.1 Ilmoitus asianomistajan oikeuksista /esitutkintaan osallistuvien oikeudet

Kohta 5. Oikeus esittää yksityisoikeudellinen vaatimus syyteasian yhteydessä..

Jollakin tavoin olisi syytä tuoda esille se, että Suomessa syyttäjä ei aja seksuaalirikoksen asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta. Seksuaalirikokset muodostavat siten poikkeuksen, joten siitä on tärkeää mainita sekä esitteissä että muussa tiedottamisessa turhien sekaannusten välttämiseksi.

Työryhmä on tehnyt kehittämissuosituksen uudeksi Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista –esitteeksi. Pyydämme lisäämään siihen Raiskauskriisikeskus Tukinaisen yhteystiedot.

4.2.2 Tukipalveluihin ohjaaminen

Ks. tarkemmin ainakin kohdat 1.2, 1.6, 4.2

4.2.3 Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta

Seksuaalirikoksen uhrin oikeutta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta olisi syytä helpottaa käytännössä. Tieto on erittäin tärkeä monissa tapauksissa, ja tiedon saaminen tulisi olla automaattinen.

4.3 Uhrille tiedottaminen rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa

4.3.1 Syyteharkinta

Seksuaalirikosten uhrien osalta syyttämättä jättämistä koskevat tiedot ovat tärkeitä. Pyydämme lisäämään tiedottamisessa siitä, mistä voi saada oikeudellista neuvontaa tällaisten tapausten varalta. Raiskauskriisikeskus Tukinainen juristipäivystyksessä keskustellaan näistä asioista usein, joten juristipäivystyksen yhteystiedot tässä voisivat parantaa uhrien oikeutta tiedonsaantiin myös näissä tilanteissa.

5 Tietoa uhrille ja kansalaisille: www-sivut, oppaat, esitteet

5.2 Oikeus.fi –verkkosivujen aineistot

Pyydämme lisäämään oikeus.fi –verkkosivuille Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista -esitteeseen tiedot Raiskauskriisikeskus Tukinainen maksuttomista palveluista seksuaalirikosten uhreille:

Kriisipäivystys 0800-97899 ma-to 9-15, la-su 15-21

Juristipäivystys 0800-97895 ma-to 13-16

www.nettitukinainen.fi

www.senjanetti.fi

www.tukinainen.fi

Myös Rikosuhripäivystyksen sivuille olisi hyvä lisätä edellä mainitut tiedot.

5.3.2 Järjestöt

Työryhmän kehittämis ehdotuksessa on hyvin huomioitu viranomaisten ja järjestöjen sähköisten ympäristöjen hyödyntämisen mahdollisuudet. Ajanmukaisten tietojen päivittäminen on tärkeää.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen on pyrkinyt myös omilla kotisivuillaan ja Nettitukinainen – palvelun yhteydessä antamaan informaatiota oman kohderyhmänsä eli seksuaalirikosten uhrien oikeuksista ja mahdollisuuksista saada maksutonta tukea, apua ja neuvontaa. Lisäksi osoitteesta www.senjanetti.fi löytyy tietoa sekä uhreille että heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen toimii myös Facebookissa ja Twitterissä. Lisäksi Raiskauskriisikeskus Tukinainen ylläpitää suljettua Facebook-ryhmää, joka on suunnattu seksuaalirikosten uhrien kanssa työskenteleville.

6 Yhteenveto työryhmän ehdotuksista viranomaisviestinnän kehittämiseksi

6.1 Uhrin oikeuksista tiedottamisen tueksi uudet esitteet ja lomakkeet

Uusien esitteiden osalta pyydämme huomioimaan myös Raiskauskriisikeskus Tukinaisen yhteystiedot tässä lausunnossamme esittämin tavoin.

6.2 Uhreille ja kansalaisille tarjottava pääsy tietoon sähköisesti

Sähköisten tietojen osalta olisi hyvä pohtia myös aistivammaisille suunnattavan tietomateriaalin laadukkuutta. Näkö- ja kuulovammaiset seksuaalirikosten uhrin ovat kertoneet vaikeuksista saada tietoa tarjolla olevista erityisistä tukipalveluista viranomaisten kautta. Tiedotuksessa tulisi huomioida oikeussalissa käytettävissä olevista erityisjärjestelyistä. Myös muun muassa teknisten laitteiden toimivuutta olisi syytä parantaa oikeussalissa etenkin näkö- ja kuulovammaisten osalta.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen kotisivuilla näkövammaiset on huomioitu äänitallenteella, joka kertoo palvelujen keskeisen sisällön.

6.3 Tukipalveluihin ohjaamista tehostettava

Tukinainen ry yhtyy työryhmän kehitysehdotukseen tukipalveluihin ohjaamisen tehostamisesta.

Tukipalveluiden valintakriteerinä ei tulisi olla yksinomaan palvelujen valtionrahoituksen osuus vaan rikosten erityisluonne ja uhrien haavoittuvuus. Uhridirektiivin tavoitteiden toteutumiseksi viranomaisten ja eri uhriryhmiä palvelevien tukijärjestöjen yhteistyötä tulee kehittää entisestään.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen on omalta osaltaan valmis parantamaan viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä esimerkiksi jo aiempina vuosina toteutettuja sensitivisyys-koulutuksia jatkamalla. Materiaalia ollaan parhaillaan päivittämässä vastaamaan paremmin uhridirektiivin tavoitteita.

Helsingissä, heinäkuun 25. päivänä 2016

Raiskauskriisikeskus Tukinainen
/Tukinainen ry